

2. — Ելեմտացոյց 1 Մայիս 1943 — 30 Ապրիլ 1944:

3. — Ընտրութիւն՝ Տնօրէն Ժողովոյ իրենց երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտող երեք անդամոց տեղ նոր անդամներու:

յԱտենի Միաբ. Ընդհ. Ժողովոյ կարգացուեցաւ Տնօրէն Ժողովոյ տարեկան Համարատուութիւնը գլուխ առ գլուխ՝ Վարչական եւ Ելեմտական երեսներով, եւ այս մասին վիճաբանութիւնը բաց յայտարարուեցաւ ըստ սովորականին: Քննադատները որոնք նախօրօք պատրաստած էին արդէն իրենց ըսելիքն ու ընելիքը, անպատշաճ լեզուով եւ օրակարգին հետ առնչութիւն չունեցող հին եւ անծնական խնդիրներու ակնարկութիւններով, նախատական արտայայտութիւններ ունեցան Տնօրէն Ժողովոյ անդամներու, կարգ մը պաշտօնեաներու եւ նոյնիսկ Սրբազան Պատրիարք Հօր դէմ, եւ այս բոլորը առանց իրաւունքի: Ու երբ կարգ մը ատենախօսներ, ի մասնաւորի Տնօրէն Ժողովոյ անդամներ, ուզեցին խօսք առնել պատասխանելու համար եղած քննադատութիւններուն եւ լուսաբանելու Ժողովը, դիտողութեան եւ յարձակումներու առարկայ եղած խնդիրներու շուրջ, գլխաւոր քննադատները ետ առին իրենց ըսածները Տնօրէն Ժողովոյ Համարատուութեան մասին եւ առաջարկեցին որ դադրին վիճաբանութիւնները եւ Ընդհ. Ժողովոյ քուէին ենթարկուի Համարատուութիւնը: Ընդդիմադիրները այս քուէարկութեան մէջ յաջողեցան մեծամասնութիւն ըլլալ, վասնզի Տնօրէն Ժողովոյ անդամները իրենց Համարատուութեան մէջ չունէին քուէի իրաւունք: Այսպէս հակառակ ի գործ դրուած բնադատումին եւ ապօրինութեան, վասնզի առաջին՝ Տնօրէն Ժողովոյ անդամներուն առիթ չտրուեցաւ բերելու իրենց լուսաբանութիւնները, եւ երկրորդ՝ գլխաւոր քննադատները յատենի Ժողովոյ ետ առնելով հանդերձ իրենց ըսածները՝ դարձեալ չվաւերացուցին Համարատուութիւնը: Եւ այս առաջին արարը եղաւ կազմակերպուած անկարգութեան:

ՆիՍՏ Բ. 24 Մայիս 1943, Միաբ. Ընդհ. Ժողովոյ Բ. Նիստին Օրակարգն էր ամբողջական ընտրութիւնը Տնօրէն Ժողովոյ վեց անդամներուն, Սրբազան Պատրիարք Հօր եւ Լուսարարապետի ներկայած կրկնանուն ցանկէն:

Կատարուեցաւ այս մասին գաղտնի քուէարկութիւն եւ ծայնքու մեծամասնութեամբ Տնօրէն Ժողովոյ անդամ ընտրուեցան փոխան վեցի, երեք հոգի միայն, Շաւարշ, Յուսիկ եւ Հմայեակ Վարդապետները: Երկրորդ քուէարկութեան, ընդդիմադիրները որոնք յաջողեցին երկու անձեր որսալ իրենց կողմ, կարգ մը շացուցիչ խոստումներով, ճերմակ քուէներով արգելք եղան Տնօրէն Ժողովոյ միւս երեք անդամներու ընտրութեան, եւ պահանջեցին որ նոր ցանկ բերուի, անոր վրայէն շարունակելու համար Տնօրէն Ժողովոյ պակասեալ երեք անդամներու ընտրութիւնը: Հոս այս ընտրութեան կերպի մասին վէճ յարուցուեցաւ եւ կարգ մը ատենախօսներ իրաւամբ դիտել տուին, հիմնուած մեր Կանոնի 29-րդ Յօդուածի տրամադրութեան վրայ, թէ Ժողովը իրաւունք չունի մերժելու Սրբազան Պատրիարք Հօր եւ Լուսարարապետի ներկայած ցանկը, քանի որ Տնօրէն Ժողովոյ ամբողջական ընտրութեան պարագային՝ ընտրելեաց ցանկին պատրաստութեան իրաւունքը եւ մատուցումը կը պատկանի միայն Սրբազան Պատրիարք Հօր եւ Լուսարարապետին:

Սակայն հակառակ կանոնական եւ աւանդական այս հասկնալի եւ որոշ հասկացողութեան, ընդդիմադիրները որոնք յաջողեցին այդ նիստին մեծամասնութիւն կազմել, որոշեցին որ Տնօրէն Ժողովոյ երեք նոր անդամները Սրբազան Պատրիարքին եւ Լուսարարապետին հետ միասին Ընդհ. Ժողովին բերեն Տնօրէն Ժողովոյ պակասեալ անդամներուն ընտրութեան համար կազմուելիք ցանկը:

Սրբազան Պատրիարք Հայրը Միաբ. Ընդհ. Ժողովոյ այս որոշումը ստանալէ վերջ, մասնաւոր գիրով մը յանձնարարեց որ Ժողովը ինքզինք հակականոնական ընթացքի մը մէջ չընէ, հրահանգելով նոյն ատեն որ Տնօրէն Ժողովոյ ընտրութիւնը ամբողջացուի իր եւ Լուսարարապետի կողմէ Ժողովին մատուցուած ցանկին վրայէն:

Սակայն հակառակ Սրբազան Պատրիարք Հօր գրաւոր յորդորին եւ հրահանգին, ինչպէս նաեւ Կանոնի բացորոշ տրամադրութեան, ընդդիմադիրները կրկին անգամ որո-

շում անցուցին ստիպելու Սրբազան Պատրիարք Հայրը որ նոր ցանկ բերէ, պատրաստուած Տնօրէն Ժողովոյ նորընտիր երեք անդամներու հետ միասին:

Ասիկա եղաւ Կանոնագիրը ըստ կամա այլայլելու երկրորդ արարքը, որ բացորոշ կերպով կ'անտեսէր Պատրիարքական Հեղինակութիւնը եւ Լուսարարապետի իրաւունքը:

ՆԻՍՏ Դ. 27 Մայիս 1943, Նորին Ամենապատուութիւն Սրբազան Պատրիարք Հայրը չափազանց յուզուած ժողովներու այս անախորժ վիճակէն, վտանգաւոր տագնապի մը (crise) ենթարկուեցաւ. գիշերանց կանչուեցաւ Սրբազանին անձնական Բժիշկը՝ Տօթթ. Վ. Գալպեան որ յետ բնութեան հաստատեց թէ Սրբազանին տագնապը արդիւնք է յուզումներու եւ զրաւոր արձանագրութիւն թողուց որ Սրբազան Հիւանդին չհաղորդուի զինք յուզող ոեւէ խնդիր, մինչեւ որ մեղմանայ +էւը եւ կարելի ըլլայ Նորին Ամենապատուութեան զբաղիլ վանական խնդիրներով: Յաջորդ նիստին Ատենապետը ժողովին կը հաղորդէ Սրբազան Պատրիարք Հօր վիճակը եւ Բժիշկին հրահանգը, որուն պատճառաւ կարելի չէր եղած Սրբազան Պատրիարքին մատուցանել Ընդհ. Ժողովոյ որոշումը ի մասին Տնօրէն Ժողովոյ նշանակեալ անդամներու ընտրութեան: Ընդդիմադիրները աղմկեցին, բնադատեցին, հայհոյեցին եւ այդ իրարանցումին մէջ կարելի չըլլալով շարունակել Ժողովը, կը փակուէր այդ նիստը եւս:

ՆԻՍՏ Դ. եւ Ե. 15 - 18 Յունիս 1943, նախորդ նիստէն երկու շաբաթներ վերջ, Բժիշկին արտօնութեամբ Սրբազան Պատրիարքին մատուցուեցաւ Ընդհ. Ժողովոյ վերոյիշեալ որոշմագիրը: Սրբազան Պատրիարք Հայրը երկրորդ գիրով մը Ընդհ. Ժողովին յղեց Իր եւ Լուսարարապետի միայն իրաւունք եղող ցանկը, զրելով թէ «Ընդհ. Ժողովը իր նախընթաց նիստին մէջ տուանց ոեւէ կանոնական հիմքի, միայն երեք հոգի ընտրեց այդ ցանկէն. որպէսզի Ս. Աթուռ ունենայ իր օրինաւոր վարչութիւնը եւ գործերը կարգադրուին ու ճշտուին եւ անպարս պահուի Ս. Աթուռոյ վարքն ու վայելած բարի համբաւը, կը ներկայացնենք նոյն ցանկը հրահանգելով սիրողաբար որ ամբողջացուի Տնօրէն Ժողովոյ պակասեալ անդամներու ընտրութիւնը այս ցանկին վրայէն»:

Ընդհ. Ժողովի մէջ ընդդիմադիրները սակայն փոխանակ Սրբազան Պատրիարք Հօր զրկած ցանկով եւ ընտրութեամբ զբաղելու, սկսան ամբաստանել Ժողովին Ատենապետը, որ Ընդհ. Ժողովի այդ որոշումը ճիշտ ժամանակին չէր յանձնած Սրբազան Պատրիարք Հօր: Զուր անցան Ատենապետին եւ ուրիշ Ժողովականներու խօսքերը թէ այդ յապաղումը Բժիշկին հրահանգով էր եղած, վասնզի Սրբազան Պատրիարքը իր անցուցած +էւին պատճառաւ երկու շաբաթներ վերջ միայն ի վիճակի կ'ըլլար զբաղելու այս խնդիրներով: — Սակայն ընդդիմադիրները չուզեցին համոզուիլ եւ վստահութեան քուէ առաջարկեցին Ատենապետին ղէմ. Ժողովը մեծամասնութեամբ վստահութիւն յայտնեց Ատենապետին. իսկ ընդդիմադիրները Ժողովը խանգարելով, աղմկայոյց մեկնեցան: Այսպէս փակուեցան երկու այս նիստերն ալ:

ՆԻՍՏ Զ. 19 Օգոստ. 1943, Ընդհ. Ժողովոյ այս նիստը տեղի ունեցաւ նախընթաց նիստէն աւելի քան երկու ամիս յետոյ, Միաբանութեան զիտակից անդամներու ղիմումին եւ խոստումին վրայ Սրբազան Պատրիարք Հօր, լրացնելու համար ընտրութիւնը Տնօրէն Ժողովոյ երեք պակասեալ անդամներուն:

Այս նիստին, ընդդիմադիրներէն ինը հոգի, Ժողովին չեկան, իրենց ստորագրութեամբ գիր մը զրկելով Սրբազան Պատրիարքին, առարկելով նախ թէ իրենց ուշ զըրկուած էր Ընդհ. Ժողովոյ կոչնագիրը, երկրորդ՝ բողոքելով թէ Ս. Պատրիարքը ինչո՞ւ չէր զործադրեր նախորդ Ժողովին որոշումը, եւ թէ Տնօրէն Ժողովի նորընտիր երեք անդամներն ալ պէտք է մասնակցէին ցանկի պատրաստութեան: Ընդհ. Ժողովը յետ երկար խորհրդակցութեան ճիշտ եւ իրաւացի չգտաւ այս բողոքը, եւ վերադառնալով իր Օրակարգին Տնօրէն Ժողովոյ անդամ ընտրեց Հոգեւորն Տ. Գէորգ, Տ. Պարգեւ եւ Տ. Հայրիկ Վարդապետները, Սրբազան Պատրիարք Հօր եւ Լուսարարապետի նախապէս Տ. Հայրիկ Վարդապետները, Սրբազան Պատրիարք Հօր եւ Լուսարարապետի նախապէս ներկայած ցանկին վրայէն, ամբողջացնելով այս կերպ ամիսներէ ի վեր ձգձգուող եւ անաւարտ մնացած Տնօրէն Ժողովոյ կազմը:

ՆԻՍՏ Է. 20 Օգոստ. 1943, նախորդ նիստին, Տնօրէն Ժողովոյ նորընտիր ան-

դամներէն Տ. Յուսիկ Վրդ. Աւետիսեան մատուցած էր իր հրաժարականը, զոր ժողովը ընդունած էր: Այս նիստին մէջ Ընդհ. ժողովը Յուսիկ Վրդ.ին տեղ ընտրեց Հոգ. Տ. Ներսէս Վրդ.ը, յետոյ որոշեց որ երեք անձներէ բաղկացած Յանձնախումբ մը ընտրուի, քննելու համար Զ. Նիստի որոշումներուն դէմ բողոքող ինը Վարդապետներու գիրը:

ՆԻՍՏ Ը. 23 Օգոստ. 1943, Յանձնախումբը յետ մանրազննին քննութեան, բերաւ իր հետեւեալ եզրակացութիւնը Ընդհ. ժողովոյ, բողոքողներու մատնանշած հինգ կէտերուն ի պատասխան:

ա. — Նորին Ամենապատուութիւնը համաձայն Միաբ. Կանոնի 38րդ Յօդուածին աւելի քան 24 ժամ առաջ յանձնած է ժողովի Օրակարգը որպէսզի զրով ծանուցուի իւրաքանչիւր ժողովականի: Բայց Ընդհ. ժողովոյ Դիւանը չափով մը թերացած է կոչնագիրը փութով ցրուելու մէջ, որուն համար Պատկ. Ընդհ. ժողովը իր ղիտողութիւնը ներկայացուց Դիւանին, ու պահանջեց որ ուրիշ անգամ աւելի փութկոտ եւ ճշդապահ գտնուի ան: (Միաբ. Ընդհ. ժողով 1943 - 44 ՆԻՍՏ Զ.):

բ. — Նորին Ամենապատուութիւնը արդէն իսկ ընտրուած ժողովականները ժողովի չէ հրաւիրած մօտաւորապէս երեք ամիսներ, եւ չէր կրնար հրաւիրել, քանի որ Տնօրէն ժողովի կազմը չէր ամբողջացած ըստ տրամադրութեան Միաբ. Կանոնի 29րդ Յօդուածի:

գ. — Նորին Ամենապատուութիւնը Միաբ. Ընդհ. ժողովոյ «անդամոց ոմանց բացակայութենէն շե օգտուած խուսափելու համար Խ. դէմ կազմուելիք մեծամասնութենէ մը» եւ ժողովի հրաւիրած է բոլոր Հոգեշնորհ Հայրերը, եւ ոչ թէ միայն զանոնք «որոնք պիտի ծառայէին Իր անձնական նպատակներուն»:

դ. — Նորին Ամենապատուութիւնը «Միաբ. Կանոնի 29րդ ինչպէս նաեւ Կանոնադրութեան 48րդ Յօդուածները ընտրարելով» վեցանուն ցանկը չէ կազմած: Այդ վեցանուն ցանկը կը ներկայացնէ Միաբ. Ընդհ. ժողովոյ Մայիս 24ի նիստին ընտրական բուլետեններէն յետոյ համեմատականի մնացած վեց թեկնածուներու անունները: Նորին Ամենապատուութիւն այդ նիստին ընտրուած երեք ժողովականներով նոր վեց անուն ցանկ մը կազմելու որոշումը չգործադրելու ազատ էր, նկատելով որ այդ որոշումը ոտնձգութիւն մըն էր Իր Պատրիարքական իրաւասութեան դէմ եւ հակառակ Միաբ. Կանոնի 29րդ Յօդուածին:

է. — Նորին Ամենապատուութիւն «ի շարս Միաբանից Ընդհ. ժողովի չէ հրաւիրած Ս. Աթոռոյ Աւագ-Սարկաւազները եւս», նկատելով որ Կանոնի ակնարկուած 35րդ Յօդուածի լման գործադրութիւնը Իր գահակալութենէն տարիներ առաջ դադրած էր արդէն. վասնզի զանազան արդարացուցիչ պատճառներով, Իր Երջանկայիշատակ նախորդներէն Գուրեան Պատրիարքը տնօրինած էր որ Սարկաւազները պահեն իրենց ընտրողի իրաւունքը միայն եւ ոչ ընտրելիի. իսկ Գուշակեան Պատրիարքը սահմանափակած էր Սարկաւազաց Ընդհ. ժողովի մասնակցութիւնը՝ միայն Պատրիարքի, Պատրիարքական Տեղապահի եւ Լուսարարապետի ընտրութեանց պարագաներուն (ՏՆ՝ս 1934-1935 ՆԻՍՏ Թ.):

Յանձնաժողովը իրաւամբ կ'եզրակացնէր թէ Նորին Ամենապատուութեան հրաւիրած Ընդհ. ժողովը օրինական էր, թեկնածուներու ցանկը նմանապէս օրինաւոր էր, Ընդհ. ժողովը օրինաւորապէս կազմուած էր, ինչպէս ցոյց տուին վերոգրեալ բացատրութիւնները: Հետեւեալ Օգոստոս 19-ին կատարուած ընտրութիւնը օրինաւոր էր ըստ ամենայնի:

Յանձնաժողովը հետեւեալ կը հաստատէր թէ,

ա. — Օգոստոս 19-ի ընտրութիւնը չէր կրնար չեղեալ նկատուիլ:

բ. — Սարկաւազաց մասնակցութեան վերաբերմամբ տիրող սովորութեան պահպանումը աւելի օգտակար է Ս. Աթոռոյ համար:

գ. — Թեկնածուներու ցանկին պատրաստութիւնը եղած է Միաբանական Կանոնաց համաձայն:

Վերոգրեալ բացատրութիւնները բաւական էին ցոյց տալու որ Նորին Ամենա-

պատուութիւնը պատրաստակամ գտնուած է բանիւ եւ գործով, Ս. Աթուոյ Կանոնները գործադրելու «գործ պահելու ուխտ քրած է առաջի Ս. Սեղանոյ»:

Ընդհ. Ժողովը իր Ը. Նիսիսին մէջ, 23 Օգոստոս 1943, իւրացուց Յանձնախումբի Բնութեան այս արդիւնքը եւ լինց զանոնք նոյնութեամբ բողոքովներուն, ի պատասխան իրենց բողոքագրին:

Այսկերպով կը վերջանար աւելի բան երեք ամիսներ տեւող ապօրինի եւ ամուլ պայքարը ընդդիմադիրներու, եւ Միաբ. Ընդհ. Ժողովը իր այս Ը. Նիստին մէջ ամբողջովին կը դատապարտէր զիրենք իրենց անհարկի եւ ապօրէն պահանջներուն մէջ եւ անարդար վերագրումներուն համար:

Բ

ՆՈՒՏ Թ. Ժ. ԺԱ. ԺԲ. ԺԳ. եւ ԺԴ.

«Վանքի տագնապ»-ի այս առաջին վարագոյրէն վերջ, երբ կիրքերը մնումացած եւ խնդիրները աւելի յստակուած կը թուէին. Միաբ. Ընդհ. Ժողովը վերակազմած ըլլալով իր Տնօրէն Վարչութիւնը, գործի սկսաւ: Իւրացուց յաջորդ տարուան Ելեւմտացոյցը, որ հինգ ամիսներէ ի վեր վերոյիշեալ խնդիրներուն պատճառաւ տակաւին վաւերացման չէր ենթարկուած, եւ ծախքերը նախորդ տարուան Ելեւմտացոյցին համեմատ կը տընտեսուէին, ի Նիստ գումարուեցաւ 11 Հոկտ. 1943-ին, եւ իր Թ. Ժ. ԺԱ. ԺԲ. ԺԳ. ԺԴ. Նիստերուն մէջ քննեց 1943 - 1944 տարուայ Ելեւմտացոյցը իր արդեանց եւ ծախուց բաժիններով, եւ ըրաւ անհրաժեշտ ու սովորական կարգ մը սրբագրութիւններ: Ասոնց կարգին ընդդիմադիրները օգտուելով կարգ մը բացակայութիւններէն պարտադրեցին Ժողովին հետեւեալ անպատեհ որոշումներ:

Կը յիշատակենք զանոնք միայն՝ որոնք խնդրոյ առարկայ եղան բողոքողներէն, գործադրուած չլլալուն համար Սրբազան Պատրիարք Հօր եւ Տնօրէն Վարչութեան կողմէ:

1. Սրբազան Պատրիարք Հօր համար միայն մէկ հիւանդապահ պահուի, ամսական 15 ոսկիով:

2. Սրբազան Պատրիարք Հօր կերակուրը պատրաստուի վանքի խոհանոցին մէջ:

3. Ժողովը ջնջեց Սրբազան Պատրիարք Հօր խոհարարի ամսականը:

4. Ժողովս մերժեց կալուածոց բարտուղարի տարեկանը Լ. Պ. 120:

5. Որոշուած էր նաեւ որ, Երուսաղէմի կալուածոց գործը յանձնուի Տնօրէն Ժողովոյ կողմէն ընտրուած երեք վարդապետներու: Ընդհ. Ժողովոյ այս որոշումը որ քննադատութեան զլխաւոր առանցքը կը կազմէր բողոքողներու խմբակին, գործադրուած է Սրբազան Պատրիարք Հօր կողմէն, կանոնական ճշդումով մը, երկու անձեր որոշելով իրր կալուածական Յանձնախումբի անդամներ գործակցելու համար Տեսչին հետ:

Նորին Ամենապատուութիւն Սրբազան Պատրիարք Հայրը ապագայ անպատեհութեանց դուռ չբանալու համար, ճիշտ չէր նկատած Ընդհ. Ժողովոյ այս որոշումներէն ոմանք գործադրութեան գնելու, որովհետեւ այս անգամուան Ընդհ. Ժողովը, յանրաւի ինքզինքին իրաւունք էր տուած, բուէարկելու որոշումներ, որոնք Վարչական Մարմնի, այսինքն Տնօրէն Ժողովոյ իրաւասութեան մէջ կ'իյնային. եւ Նորին Ամենապատուութիւնը Կանոնի եւ որոշումներու նկատմամբ իր ունեցած բացարձակ իրաւասութեանց եւ զանոնք ճշգրտէն գործադրելու ուխտին համեմատ էր որ կը շարժէր: Մնաց որ, Կալուածոց Տեսչութեան վերաբերեալ առաջարկին հանդէպ Սրբազան Պատրիարք Հօր ցոյց տուած կանոնական վերապահումէն զատ, միւսներուն կարգադրութեան համար Սրբազան Պատրիարք Հայրը յարմար նկատեց որ Տնօրէն Ժողովը զինքը դարձանող Բժշկին հետ խորհրդակցարար կարգադրէ այդ մասին ինչ որ անհրաժեշտ էր:

Ասկայն յագուրդ չգտած կիրքերը պոռթկալու ելք կը փնտռէին:

Ընդհ. Ժողովներու այս որոշումներէն տասը օր վերջ, ընդդիմադիրներէն 13 հոգիներ հաւաքուած, Սրբազան Պատրիարքին կը ներկայանան, առանց կանխաւ իմացնելու, կը պահանջեն Նորին Ամենապատուութիւնէն որ գործադրէ Ընդհ. Ժողովոյ վերո-

յիշեալ որոշումները: Սրբազան Պատրիարքը իրենց կը պատասխանէ թէ Ինք «կը գործադրէ այն որոշումները միայն՝ որոնք համաձայն են մեր Կանոնին եւ դէմ չեն վանքին շահերուն» որոնց անվթար պահպանութեան համար ըրած է Ինք իր ուխտը»: Ընդդիմադիրներէն մէկը առաջ անցնելով, կը պատասխանէ Սրբազանին թէ՝ «իրենք տաք գլուխ երիտասարդներ են, պատասխանատու չեն իրենց ըրածին»: Ապա 15 վայրկեան ժամանակ կուտան պահանջելով Սրբազանէն Յուշատուս մը որ անյապաղ գործադրուէին Ընդհ. Ժողովոյ այդ որոշումները: «Ես ստիպման տակ ոչինչ կը գրեմ» կը պատասխանէ Սրբ. Հայրը:

Բողոքողներու այս ընթացքը յուզում յետոյ նուազում, եւ ապա սրտի +էշ կը պատճառէ Սրբազան Պատրիարք Հօր: Գիշերուան ժամը 9.30-ին կը կանչուի Տօթթ. Վ. Կալպեանը, որուն խնամքներուն շնորհիւ հազիւ կարելի կ'ըլլայ ազատել Սրբազանը: Այս առթիւ Տօթթորը Տնօրէն Ժողովին կը մատուցանէ զիր մը, հաստատելով թէ +էշին պատճառը ցոյցն էր եղած, եւ եթէ նման սպառնալիքներ կրկնուին վտանգելու համար Սրբազան Հիւանդին կեանքը, ատոր միակ պատասխանատուն Տնօրէն Ժողովը պիտի նկատուէր: Եւ թէ հակառակ պարագային ինքը պիտի ստիպուէր անհրաժեշտ միջոցներ մտածել, յարգելի Հիւանդը պաշտպանելու համար: Տնօրէն Ժողովը իր յաջորդ Նիստին մէջ լուրջ նկատողութեան առաւ Տօթթորին այս տեղեկագիրը, եւ որոշում կայացուց որ Սրբազանին ներկայանալ ուզողները կանխապէս պարտաւոր էին առնելու Սրբազան Պատրիարք Հօր հաւանութիւնը:

Քանի մը օրեր վերջ, հակառակ այս որոշումին, Նոյեմբեր 9-ին խռովարարները Պատրիարքարան կը հաւաքուին արգիլելու համար Տնօրէն Ժողովոյ գումարումը: Ժողովականներէն ոմանք կը զգան ըլլալիքը եւ կը մեկնին: Յուցարարները յետոյ Լուսարարապետին կը հանդիպին եւ կը ստիպեն զինքը որ իրենց հետ միասին ժողովասրահը գայ: Հոն զինք շրջապատած՝ կարգ մը սպառնալիքներէ եւ անարգական արտայայտութիւնէ վերջ, Տնօրէն խորհրդոյ ժողովասրահը կը գոցեն եւ բանալին իրենց հետ առած կը մեկնին:

Յաջորդ օրը Նոյեմբեր 10-ին, Պատրիարքարանի դիւանատուններուն առջեւ կը հաւաքուին խռովարարները, կ'արծակեն պաշտօնականները եւ կը գոցեն պաշտօնատուները: Յետոյ Պատրիարքարանի արտաքին դրան առջեւ խմբուած՝ անընդհատ կը հնչեցնեն զանգակը: Հիւանդապահները չեն բանար Պատրիարքարանի դուռը, ու Լուսարարապետին կ'իմացնեն եղելութիւնը: Լուսարարապետը մտածելով որ այդ ներխուժումէն եւ ըլլալիք սպառնալիքներէն Սրբազանը կրնայ վտանգուիլ, կը ստիպուի ոստիկանութեան ղեմել:

Նոյեմբեր 11-ին խռովարարները երկորդ փորձ մը կ'ընեն Տնօրէն Ժողովոյ Նիստերը զաղրեցնելու: Յաջորդ օրը Սրբազանին կ'իմացնեն եղելութիւնը, որ Տնօրէն Ժողովոյ անդամներուն հետ խորհրդակցաբար կ'որոշեն որ քանի մը օրուան համար ոստիկան մը հսկէ, որպէսզի գալիք անպատեհութեանց առջեւը առնուի:

Նոյեմբեր 22-ին խռովութիւնները կը շարունակուին, Սրբազան Պատրիարք Հայրը կը ստիպուի կարգադրութեամբ պատժել խռովարար խմբակին պետ՝ եւ այս բոլոր անհաճոյ արարքներուն զլխաւոր հեղինակը՝ Պարոյր Վրդ. Մինասեանը, նկատի ունենալով իր տասը տարիներու անցելը, եւ մանաւանդ վերջին տարուան ընթացքին իր ի յայտ բերած ոգին որ կը սպառնար ոչ միայն խանգարելու վանական մեքենան, այլ նաեւ ղեմագեղծելու այս Հաստատութեան կրօնական նկարագիրը:

Իր կողմնակիցները կը բողոքեն Սրբազան Պատրիարքին, յետոյ հեռագրաւ եւ նամակներով կը ղեմեն էջմիածին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ Եգիպտոսի Թեմերուն, ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի Կաթաւարչին, բողոքելով Սրբազան Պատրիարք Հօր արծակած վճռին դէմ: Երկու օր յետոյ Կաթաւարիչը անձամբ կ'այցելէ Սրբազան Պատրիարք Հօր, իր ցաւը կը յայտնէ եղած անկարգութիւններուն համար եւ Պատրիարքին կը խոստանայ իր եւ Կաթաւարութեան աջակցութիւնը: Յետոյ արտօնութիւն կը խնդրէ Ս. Պատրիարքէն, խօսելու իրեն ղեմող Վարդապետներուն: Քանի մը օր վերջ բողոքագիր ներկայացնող Վարդապետները Կաթաւարչատուն կը կանչուին, Կաթաւարիչը խիստ կերպով կը յորդորէ զիրենք որ կարգապահ եւ հնազանդ ըլլան իրենց Պետին եւ ունեւան կրօնականի վայել ընթացքը:

Ահա «Երուսաղէմի տագնապը» իր գլխաւոր փուլերուն մէջ, եւ ճշգրիտ ներկայացումով: Ձէինք ուզեք, ինչպէս ըսինք, այս էջերէն խօսիլ ներքին այս տխուր իրադարձութիւններու շուրջ, սակայն այլեւս անհրաժեշտ կը նկատենք անոնց ճշգրիտ պատկերը տալ բոլոր անոնց՝ որոնք կ'ուզեն իրազեկ ըլլալ ճշմարտութեան:

Այս բոլորէն վերջ, չենք կրնար հոս չյայտնել մեր ցար երուսաղէմի կարգ մը ազգայիններուն, որոնք առաւելապէս խմբակցական ոգիէ եւ անձնական նկատումներէ տարուած, ուղղակի եւ անուղղակի միջոցներով քաջայերեցին Իշխանութեան դէմ այս անկարգութիւնը, եւ պատճառ եղան որ երկարածգութիւն ան, երթալու համար մինչեւ Բարձրագոյն Դատարանը:

Տխուր այս իրադարձութեանց ի խնդիր, նախ եգիպտոսէն, ապա Սիւրիայէն, կղերական եւ աշխարհական պաշտօնական մարմիններու ներկայացուցիչներ անպաշտօն եկան, ու սրտցաւորէն հետաքրքրուեցան եղածներովը, որոնց արծազանգը շատ աւելի եղած էր քան իրականութիւնը, ու տեղւոյն վրայ ստուգեցին եղելութիւնը իր արտաքին եւ ներքին ծալքերովը: Լսեցին երկու կողմերէն, եւ բոլորն ալ, համաձայն իրենց գրաւոր ու պաշտօնական յայտարարութիւններուն, դատապարտեցին խռովարարները կրօնական ու ազգային այս Տանը նկատմամբ իրենց ունեցած ոգիին՝ եւ Իշխանութեան հանդէպ ցոյց տուած իրենց հետ կեցուածքին համար: Յորդորեցին որ զիտակցին իրենց դերին, յարգեն այս նուիրական Հաստատութեան վարկը եւ հնազանդին Իշխանութեան, որպէսզի չխռովի իրենց նկատմամբ Ազգին խղճմանը եւ Աստուծոյ նայուածքը:

Վարժարանի հինգ Սարկաւագները, որոնք անխոհմօրէն միացած էին խռովարարներուն, տարուած անոնց խոստումներէն, ներողագիր ներկայացուցին Սրբազան Պատրիարք Հօր եւ հեռացան ապստամբ խմբակէն:

Գ

Կուգանք քանի մը խօսք նուիրելու իրողութեան արծազանգին, Սփիւռքի Հայ Մամուլին մէջ, որ հանրային կարծիք ստեղծելու եւ զայն ղեկավարելու կը ծառայէ ընդհանրապէս. «Երուսաղէմի տագնապը» նկատմամբ ունեցաւ տարբեր եւ ներհակ կեցուածքներ, համաձայն զինք ներկայացնող խմբակցական ոգիին եւ ազգային այս կարգի հարցերը դիմաւորելու մեթոտին:

Յ---ԷԷԷ իր «Տագնապի մը առջեւ» խմբագրականով, արդար եւ սրտցաւ ոգիով կը փափաքէր որ կրօնական ու ազգային այս Հաստատութեան նկարագիրը գործի կամ շահու հաղորդութեամբ հաւաքուողներու արտայայտութիւն մը չըլլար, այլ նուիրումի ուխտով դաշինքուած եղբայրութիւն մը, որ պիտի ջանար վերածելու կրօնական այս Ուխտը ոչ միայն հոգեւոր մխիթարութեան մշտանորոգ աղբիւրի մը, այլ նաեւ բարոյական դաստիարակութեան եւ մտաւոր ու ազգային մշակոյթի վառարանի մը:

Սակայն արդար ու ճիշտ չէին իր այն արտայայտութիւնները, թէ կրօնական, բարոյական եւ ազգային զգացումներու հետ միասին՝ անտեսուած են Օրէնքն ու Կանոնը: Չենք գիտեր թէ ներքին եւ արտաքին ինչ փաստերու կրթնած, ինքզինքին իրաւունք կուտայ Յ---ԷԷԷը այսպէր արտայայտուելու. սակայն միակ իրողութիւնը այն է որ յանուն այդ մեծ եւ սրբազան սկզբունքներուն է որ կը մղուի պայքարը, եւ Իշխանութիւնը չէ որ անհաւատարիմ կը մնայ անոնց, ինչպէս ցոյց կուտան ժողովական ատենագրութիւններէն ելուելու համառօտ բայց ճշգրիտ իրադարձութիւնները:

Անտեսուած չեն Օրէնքն ու Կանոնը, ոչ ալ խախտած բարոյականը, այս Հաստատութենէն ներս: Աւելորդ կը նկատենք այս աւելի քան ստոյգ իրողութիւնները փաստերով պաշտպանել, քանի որ այդ աշխատանքը ըրին արդէն այնքան ձեռնհասութեամբ եգիպտոսէն եւ Սիւրիայէն անպաշտօն կերպով Ս. Աթոռս եկած յարգելի ներկայացուցիչները: Հակառակ իրողութեանց այս պայծառ կերպարանքին, մենք կը զարմանանք թէ ինչպէ՞ս Յ---ԷԷԷը կ'արտօնէ ինքզինքը «տագնապը» մէջ տեսնելու նաեւ բաժին մը՝ որուն պատասխանատուութիւնը իյնար Վանքին Օրինաւոր Իշխանութեան: «Պայքարող կողմեր» չկան, բոլորն ու դժգոհութիւնը ոչ մէկ ատեն կրնան պայքարի դաշտ

դարձնել Հաստատութիւն մը, որուն հիմնական սկզբունքը հնազանդութիւնն է Իշխանութեան, Հեղինակութեան: Եթէ դէպքերը զեցին անցան այս սահմանը եւ բողոքը վերածուեցաւ առերեսոյթ պայքարի, առոր պատասխանատուութիւնը պէտք է փնտռել բողոքարկուներու մօտ եւ ոչ թէ դարաւոր իրաւունքներու նախանձորդ Վանական Օրինաւոր Իշխանութեան: Եթէ կարելի չեղաւ զիրար հասկնալ եւ այդ ոգիին մէջ կարգադրել հարցը, առոր պատճառը ոչ թէ որովհետեւ խնդիրը բազմերես եւ դժուարալուծելի էր, այլ ընդհակառակն՝ անոր հիմքէն նիհար ըլլալն էր: Մարդիկ երբեմն չեղածէն հարցեր կը ստեղծեն, կիրքի մը գոհացում տալու եւ կամ յիմարտութիւն մը պարտկելու համար:

Սիրելի են Զ---Էէրի զգացումներն ու պահանջները կրօնական ու ազգային այս Հաստատութենէն, սակայն աւելի արդար պիտի ըլլային անոնք, եթէ Զ---Էէր փոխանակ հարցը կողմերու վերածած՝ դատաստանի կերպարանք մը տալու, ամէն բանէ առաջ գիտնար վճարել Իշխանութեան, Օրէնքին եւ Հեղինակութեան նկատմամբ յարգանքի այն տուրքը, զոր մենք դժբախտաբար յաճախ վարժուած չենք վճարելու. եւ հաւասարապէս արդար ըլլալու իր մտածումին մէջ՝ չմնար միայն թերութիւններ մատնանշողի դերով: Հանրային Օրկան մը երբ քարերէն առաջ եւ կամ քարերու հետ աղաղակելու կը ստիպուի, պէտք չէ միայն որոմներէն խօսի, որ ամէնայն ցորենի արտը: Ազնուական ու շինարար կերպ մը չէ ասիկա կը խորհիւնք. ոչ ալ անկեղծ պաշտպանութիւն մը ազգային գերագոյն զգացումներու եւ արժէքներու ի խնդիր:

Դեռ աւելին, «Պատրիարքի շրջապատը ամբօրէն կառչած է պարիսպներուն», թէ «արտաքին միջամտութիւնները փոխանակ իրարահասկացողութեան՝ քայքայած են բողոքող ճակատը» որուն համար կարծես կը ցաւի Զ---Էէր: Թէ «Հայր պէտք է ըլլայ Պատրիարքը որպէսզի միւսները կարենան որդի ըլլալ», ու տակաւին այս կարգի մեղադրանքներ: Զ---Էէրի «Դարմանը» խորագրով իմրագրականին մէջ, որոնք քննադատութենէ աւելի ուրիշ բաներ ըսելու կը հետամտին, բաներ՝ որոնք ոչ միայն հիմնովին հակառակ են ճշմարտութեան, այլ նաեւ առնուազն պէտք չէ նկատառուէին ազգային շահերու սպասը ընողներէն: «Դարմանը» այս կարգի տազնապներուն, նոյն չափանիշերով չկենալն է Իշխանութեան եւ անոր հերքումը փորձող մարդերու նկատմամբ: Մեր հանրային բարոյականի սլաքը այսքա՞նն ալ պիտի չկրնար որոշել կամ պիտի չուզեր որոշել:

Զ---Էէր, ազգային ընդհանուր շահերու եւ բարոյականին աւելի նախանձախնդիր, չբաւականացաւ միայն թերութիւնները մատնանշելով, այլ զգաց եւ զգացուց մանաւանդ այն մեծ պակասը՝ որ ծնունդ տուած էր այդ անկարգութեան: Ատիկա Իշխանութեան եւ Հեղինակութեան նկատմամբ ցոյց տրուած թեթեւ վերաբերմունքն էր, չըսելու համար անհնազանդութիւնը: Սակայն հոս փակագծի մը մէջ, պարտինք ըսելու թէ Զ---Էէր շատ թեթեւ կը կշռէ վերջին քառորդ դարը Հայ երուսաղէմի կեանքին վրայ: Անարդար է ստորագնահատել սերունդը իր ամբողջ կազմին մէջ, որ հասակ առաւ յիշեալ երեք Պատրիարքներու շրջանին: Եթէ այդ սերունդէն ոմանք այսօր իրենց պաշտածները այրելու երեսոյթ մը կը պարզեն, յանցանքը տարակոյս չկայ թէ մերը չէ:

Զ---Էէր, դէմ է անկարգութեան եւ անիշխանութեան, եւ կը պահանջէ որ ամէն գինով պահպանուի Օրէնքն ու Պատրիարքական Հեղինակութիւնը: Ողջամիտ է այս կեցուածքը, եւ միայն պատիւ կրնայ բերել հանրային Օրկանի մը: Վասնզի կրօնական եւ ազգային շահերու նախանձախնդիր ոչ մէկ հայ կրնայ թոյլ տալ ինքզինքին զօրավիգ հանդիսանալու կարգ ու սարքին եւ Բարձրագոյն Հեղինակութեան մը դէմ եղած ծախող շարժումին կամ կամակոր կեցուածքին՝ որ կը սպառնայ վերիվայր չընել ոչ միայն մեր հանրային բարոյականը, այլ նաեւ այս պարագայիս, վտանգել դարաւոր մեր իրաւունքները քրիստոնէական այս ոստանին մէջ:

Աւելի մէջ հրատարակուած Մեթր Շ. Սեւոյնբեանի տեղեկատուութիւնը, որ անդրադարձը կը փորձէր առաւելապէս Վանքի բարոյական ու կրօնական վիճակներուն, նուիրումի յարգանքի եւ հնազանդութեան նոյն այդ պէտքը կը շեշտէին, կոչ ընելով Միաբանութեան որ զբաղէր առաւելաբար ներքին, հոգեկոտն, մտաւոր ու հաւաքական աշխատանքով, հնազանդ եւ համակամ, իրագործելու ա՛յն ինչ որ Ազգը բովանդակ կը

սպասէր այս Հաստատութենէն: Անկողմնակալ եւ կրօնազգաց այս արտայայտութիւնները գովելի են իրապէս:

Վերոյիշեալ թերթերու այս արտայայտութիւնները իբրեւ թելադրանք կամ ակընկալութիւն, առաւելապէս համակրական ու սրտցաւ, կը նկատենք բարի պահանջքը Ս. Աթոռոյ վերանորոգութեան կեանքին ի հաշիւ: Սակայն չենք կրնար դառնութեամբ չմտածել Աւստրալիոյ շաքարածրերի յօդուածներուն, Երուսաղէմի հարցին շուրջ, ուր գայթակղութիւն եւ յոռի կողմ միայն տեսնելու տրտում, ցաւառիթ ախորժակներ ու հետաքրքրութիւն միայն զգալի կը դառնան: «Յանցաւորը դրութիւնն է» առաջնորդականին մէջ, Աւստրալիոյ նորէն մեղադրանքներ կ'ընէ Միաբանութեան, Պատրիարքական ընտրութիւններու ծնւի մասին, երբ շատ լաւ գիտէ թէ քաղաքական վերջին իրադարձութեանց եւ Կանոնական փոփոխութեանց պատճառաւ էր որ Ազգը այլեւս նիւթապէս չէր բերեր իր մասնակցութիւնն այս ընտրութիւններուն եւ ոչ թէ «Ազգին միջամտութիւնը թօթափելու ցանկութիւն» ինչպէս կ'ուզէ ըսել Աւստրալիոյ, որուն խմբագիրը այս իրողութեանց շուրջ այդքան մը չգիտնալու չափ «մանուկ», չէ կը խորհինք:

«Հաւատքի պակաս» իր ուրիշ մէկ խմբագրականին մէջ, նոր հաւատքի եկած այս «մանուկ», անհնթեթ, գռնհիկ, այլ մանաւանդ անխիղճ զգացումով «հաւատքի պակաս» կը տեսնէ Հաստատութեան մը մէջ, ուր ամէն օր այդ հաւատքին սպասը կ'ըլլայ: Հաւատքի նախանձախնդրութիւնը չէ անշուշտ պատճառը այս տողերուն, վասնզի այդ կարգի պարսաւներուն հեղինակները ոչ անոնց հիշտ հասկացողութիւնը ունին եւ ոչ ալ իրական համակրանք կը զգան այդ հաւատքը ունեցող անձերու նկատմամբ: Աւստրալիոյ կրօնական եւ ազգային անկեղծ մտահոգութիւններէ մղուած չէ որ կը գրէ այդ յօդուածները, այլ երբեմն «բաց նամակ» է մը եւ շատ անգամ գոց նամակներէ թելադրուած: Մարդ աւելի քան կոյր պէտք է լինի եւ փոքրոգի, ափ մը յարդի ծուխով ամպոտած տեսնելու համար ամբողջ երկինքը:

Իսկ «Անծէն առաջ օրէնքը» եւ «Պատրիարքը իրաւունք չունի վարդապետ մը կարգադրելու» յօդուածներով Աւստրալիոյ իր պաշտպանողականը կը հիմնէ դժբախտաբար աւագութիւններու վրայ, առանց մտածելու իր ըսածին: Դիմում կ'ընէ Ազգ. Սահմանադրութեան եւ մեր Կանոնի հատուկ տողը վկայութիւններուն, ապացուցանելու համար թէ Ս. Պատրիարքը կրնայ ամբաստանուիլ «Կանոնադրութեան հակառակ կամ անոր գործադրութեան անհոգութեանը համար»: Սակայն Աւստրալիոյ ինչո՞ւ չի հետաքրքրուիր գիտնալու համար նախ թէ Սրբազան Պատրիարք Հայրը նման օրինազանցութիւն մը գործած է՞, երկրորդ՝ կարգադրվման պարագան կրօնական խնդիր մըն է եւ կը վերաբերի միայն Եպիսկոպոսական իշխանութեան եւ ոչ թէ ժողովական որոշումներու, կամ խմբագիրներու ազադակին եւ յանուն Ազգին եւ կարգ մը նուիրակնութիւններու եղած բողոքին:

Իսկ թէ Ս. Պատրիարք Հայրը իրաւունք ունի՞ կարգադրելու մէկը՝ որ արժանի ըրած է ինքզինքը այդ պատիժին, ատիկա Եկեղեցական իրաւասութեան կը վերաբերի, եւ Նորին Ամենապատուութիւնը Աւստրալիոյ՝ «Մաժակ», ներէն եւ «մանուկ», ներէն պէտք չունի սորվելու թէ իրաւունք ունի թէ ոչ:

Ժողովներ չէ որ Կարգ կուտան որպէսզի ժողովներ կարենան զայն ետ առնուլ, այդ իշխանութիւնը միայն Եպիսկոպոսին է, եւ Ս. Պատրիարքը ի գործ դրած է Իր այդ իշխանութիւնը «խաղաղ խղճմտանքով եւ իրաւունքով»: Հետեւաբար այս մասին եղած տարակարծութիւնները անիմաստ բարբառանքներ են լոկ:

Մամուլի այս արտայայտութիւնները մենք կ'ընդունինք որոշ հանդարտութեամբ, որոնց մէկ մասին մէջ լայնօրէն զգալով ազգային համակրանք եւ հաւատարիմ վերաբերում հանդէպ Ս. Աթոռոյ դերին, անոնց մէկ փոքր մասին մէջ զգալով անտեղի, բերում հանդէպ Ս. Աթոռոյ դերին, անոնց մէկ փոքր մասին մէջ զգալով անտեղի, բայց դարձեալ որոշ շահագրգռութիւն հանդէպ այս Աթոռին, (չենք կրնար այս հանդարտութիւնը տարածել նաեւ Աւստրալիոյ թերթին որ հիւրընդունաւ, (չենք կրնար այս հանդարտութիւնը տարածել նաեւ Աւստրալիոյ թերթին որ հիւրընդունաւ է անստորագիր քսան վարդապետներու անունով պարսաւագիր մը, մեղանչելով կալած է անստորագիր քսան վարդապետներու անունով պարսաւագիր մը, մեղանչելով այսպէս հրապարակագրի ամէնէն տարրական պարտականութեան հանդէպ: Քսան վարդապետներ անուններ ունէին անշուշտ, եթէ ունէին, եւ ոչ թէ երկու բառերու դի-

մակ մը: Անոնք պարտաւոր էին իրենց ստորագրութիւններով երեւիլ, եթէ ունէին, հետեւաբար դիմակներու չենք պատասխաներ), այս խօսքերը Հայ Մամուլին մէջ մեր հարցի մասին երեւան բերած կեցուածքի շուրջը՝ չբնականի խօսքեր թող չնկատուին: Երուսաղէմի Հայոց դարաւոր Աթոռը ծանր պարտականութիւններ ունենալով հանդերձ, կը սպասէ առնուազն իրաւունքի, արդարութեան զգացում մը՝ մեր ժողովուրդին միտքը առաջնորդելու կանխուած բոլոր սրտցաւ մարդերէն:

Եղէք այս Հաստատութեան նկատմամբ արդար՝ եթէ կը սիրէք կրօնական եւ ազգային այս Աթոռը: Գերագոյն եւ կարեւր արդարութիւնը ուրիշ բան չէ բայց եթէ գիտնալ հիմնական կարեւորութիւն ունեցող արժէքներուն զոհել մասնակի պարագաները: Արժէքներու նկատմամբ մեր այս անհասկացողութիւնն է պատճառը յաճախ, տրուած հարցերու շուրջ մեր թիւր եւ անխորժ աղմուկին:

Ս. ՅԱՆՈՒԹԻ ՆԵՐՍԷՆ

ՏՕՆ ԱԿԱՆՔ ԵՒ ԲԵՄԱԿԱՆՔ

* 9 Հոկտ. Եր. — Սուրբ Գեորգ. երէկ նախատեսակը՝ այսօր՝ Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ղպտոց Ս. Գեորգ եկեղեցիին մէջ, քարոզեց Տ. Գեորգ Վրդ., ներկայացնելով յանդգնութիւնը օրուան սուրբին, պաշտպանելու համար իր կրօնքը. նուիրումը՝ որով անկա տրամադրեց իր աշխուսական ծագումը տարածումին համար քրիստոնէական հաւատքին:

* 10 Հոկտ. Կիր. — Տօն Վարապալ Սրբոյ Խաչին. երէկ երեկոյն՝ «Հրաշափառ»-ով մուտքը, այսօր՝ առաւօտեան ժամերգութիւնը կատարուեցաւ ի Ս. Զարուիթիւն. Ս. Պատարագը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ մատուցեց Տ. Կիրիլ Մ. Վրդ. որ եւ քարոզեց «Զի ճառ խաչին, կրօնական յիմարութիւն է, այլ փրկելոյց մեզ՝ զօրութիւն յկատուածոյ» բնարանով. Օրուան տօնին աւանդութիւնը ներկայացնելով, ցոյց տուաւ որ եկեղեցին հաւատացեալներու մէջ կենդանի կ'ուզէ պահել Խաչին Խորհուրդը: Ու մարդիկ իրենց կեանքը պէտք է վարեն Խաչին ստուերին մէջէն:

* 17 Հոկտ. Կիր. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Զակար. քարոզեց Տ. Նորայր Վրդ., «Միաբան լերուք, խաղաղութիւն արարէք եւ Աստուած խաղաղութեան եւ սիրոյ եղիցի ընդ ձեզ» բնարանով. ցոյց տուաւ թէ մարդիկ որքան հեռու են իրենց հոգիներուն մէջ ընդունելէ այդ Աստուածը: Մարդիկ սիրող են խոստովեան, շարութեան, խաբերայութեան, բայց քրիստոնէային հաւատքն է թէ ի վերջոյ հաստատուի պիտի աշխարհի մէջ խաղաղութիւնն ու սէրը ճշմարիտ Աստուծոյ:

* 23 Հոկտ. Եր. — Տօն Սրբոյ Թարգմանչաց Վարդապետաց. Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Զակար. քարոզեց Տ. Նորայր Վրդ., ներկայացնելով զերը Թարգմ. Վարդապետներուն Ս. Գրիգոր Թարգմանութեան, կրօնական, ազգային եւ ի-

մացական հետաքրքրութիւններու տեսակետով:

* 24 Հոկտ. Կիր. — Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Զարուիթիւն, քարոզեց Տ. Պարգե Վրդ., «Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն» բնարանով. ցոյց տուաւ ազօթքին դերը մարդու կեանքին մէջ. անկա որքան հնազանդութեան, ծառայութեան օգի մը ի յայտ կը բերէ ազօթքին մէջ. նոյնքան ներգործաբար ուժ եւ զօրութիւն կը դառնայ անոր հոգեկան, իմացական, փիլիքական ալ կարողութիւններուն զարգացման, աճումին մէջ. Ու ասոր համար, պէտք չէ ձանձրանալ ազօթքին:

* 7 Նոյեմբ. Կիր. — Գիւտ Խաչ. երէկ երեկոյ «Հրաշափառ»-ով մուտքը ի Ս. Զարուիթիւն կատարուեցաւ հանդիսացեալութեամբ Գեր. Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէանի, որ Արքայան Պատրիարք Հօր հրաւերով Երուսաղէմ էր ժամանած, նախագահելու համար Գիւտ Խաչի տօնին հանդիսութեանց: Կիրակուտքի ժամերգութիւնը եւ նախատեսակը Գիւտ Խաչի տեղի ունեցան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մեզ պաշտպան եկեղեցիին մէջ: Այսօր, նոյնպէս, Գիւտ Խաչին ժամերգութիւնը եւ Ս. Պատարագը մատուցուեցան Գիւտ Խաչի վայրին զրացեալութեան մէջ: Ս. Պատարագին քարոզեց Գեր. Տ. Արտաւազդ Արքեպս. «Զի ճառ խաչին, կրօնական յիմարութիւն է, այլ փրկելոյց մեզ իմաստութիւն յկատուածոյ» բնարանով. պարզեց խորհուրդը Խաչին ու Խաչեային, որոնք իրարմով կ'ամբողջանան, զիրար կը լրացնեն: Գիւտ Խաչը փառաւորումն է Խաչին ու անով արդիւնատուած հոգեւոր կեանքին ժողովուրդներու պատմութեան մէջ, Հայ ժողովուրդը ամենէն աւելի հաւատարիմ որդեկրն է Խաչին ու Խաչեայ Փրկիչին: Եւ ասիկա իրողութիւն է առաջին դարերէն իսկ քրիստոնէութեան:

Ս. Պատարագի աւարտումին կազմուեցաւ մեծահանդէս թափօր Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին շուրջը, հանդիսացեալութեամբ Գերաշնորհ Սրբազանին:

— 9 Նոյեմբ. երեքշաբթի ցերեկին, Գեր. Տ. Արտաւազդ Արքեպս. Սիւրմէան վերագործաւ իր Առաջնորդական պաշտօնին ի Պէյրութ: